

korte mededelingen

Vissende Zwarte Kraai

In 'Het Vogeljaar' 31 (3) : 161 wordt onder 'Korte mededelingen' verteld over een vissende Zwarte Kraai. In de jaren 1976 en 1977 vertoefde ik in verband met een aalscholveronderzoek wekelijks bij de Steile Bank bij Oude Mirdum F.

Hier observeerde ik herhaaldelijk een vijftal (familie?) Zwarte Kraaien, die vaak elk op een weipaal aan het IJsselmeer zaten. Eén hiervan -waarschijnlijk steeds dezelfde- viste regelmatig in het IJsselmeer tussen de kust en de Steile Bank. Hij dook dan als een meeuw in het water en kwam meestentijds met een klein visje in de snavel weer op zijn paal zitten om het op te peuzelen.

■ B. Schäffner, Kastanjelaan 18, 6921 ES Duiven Gld.

Landbouworganisaties verlangen maatregelen tegen ganzen in Zeeland

De drie Zeeuwse landbouworganisaties willen van de overheid maatregelen tegen de ganzen, die volgens hen grote schade toebrengen aan de landbouw. Zuid-Beveland, en met name de Yerseke Moer, zijn geliefde overwinteringsplaatsen van grote troepen ganzen, die op percelen wintertarwe en grasland als schadelijk worden aangemerkt.

Volgens de landbouworganisaties is sprake van een onhoudbare situatie. Er is inmiddels een model-formulier opgesteld, dat boeren en tuinders gebruiken kunnen, om hun schade te melden aan het ministerie van Landbouw en Visserij.

Beheer van Rotganzen

Minister Ir. G. Braks (landbouw en visserij) zal evenals in vorige jaren vergunningen (ex. artikel 53 van de Jachtwet) verlenen om bij de verjaging van Rotganzen van landbouwgronden op Texel en Terschelling gebruik te maken van het geweer. Dit om meer dan toelaatbare schade voor landbouwers te voorkomen en te bestrijden.

Ervaringen op Texel en Terschelling hebben geleerd, dat combinatie en afwisseling van verjagingsmiddelen, inclusief het gebruik van het geweer met een beperkt afschot, voldoende effectief is om de Rotganzen van de landbouwgronden te verjagen. Deze verjaging is van belang in maart, april en mei om de Rotganzen ervan te weerhouden het jonge gewas te begrazen.

Gebleden is, dat de vergunningverlening niet bedreigend is voor de Europese rotganzenpopulatie (op dit moment naar schatting 200.000 exemplaren).

De natuurterreinen die het Staatsbosbeheer en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland op de eilanden beheeren, vormen in deze maanden de voornaamste alternatieve voedselgebieden voor de Rot-

ganzen. Hier zal uiteraard geen verjaging plaatsvinden.

Landbouwers en jachthouders zullen zich gezamenlijk met de verjaging bezighouden. De Wildbeheereenheden Texel en Terschelling hebben hiervoor in overleg met de grondgebruikers (landbouwers en beheerders van natuurterreinen) plannen gemaakt. Het beheer is erop gericht de verjaging zowel met het oog op de landbouw als op de bescherming van de rotganzenpopulatie aanvaardbaar te doen zijn. In tegenstelling tot vorige jaren zal de verjaging (met het gebruik van het geweer) op Texel niet in ambtelijk beheer (Staatsbosbeheer), maar door de in de Wildbeheereenheid Texel samenwerkende particuliere jachthouders ter hand worden genomen. Dit overeenkomstig de situatie op Terschelling.

De vergunningen mogen worden gebruikt vanaf 26 maart. Op Terschelling mogen per dag maximaal twee en op Texel maximaal drie vergunninghouders bij het verjagen gebruik maken van het geweer. Overigens geniet de Rotgans volledige bescherming ingevolge de Jachtwet.

Letterlijke tekst van persbericht nummer 102 (16 maart 1984) van het ministerie van Landbouw en Visserij, Directie Voorlichting en Externe Betrekkingen.

Roeken gedisorienteerd op winterfoerageerplaats door activiteiten van de mens

Vele jaren komen laat in het najaar Roeken bij Acht, ten noorden van Eindhoven, foerageren. In het voorjaar, zomer en vroege herfst zijn deze vogels er nooit. Het zijn duidelijk migranten en in ieder geval geen broedvogels uit de omgeving.

De laatste vier jaar heb ik deze vogels en hun foerageerplaatsen goed leren kennen. Door de bouw van een nieuwe woonwijk in het noorden van Eindhoven (Achtse Barrier) zijn de Roeken over een geleidelijk aan steeds kleiner foerageerareaal gaan beschikken. Dit seizoen was het helemaal raak. Grote delen van het resterende foerageergebied werden in de late herfst van 1983 zowat tegelijk door bouwactiviteiten getroffen.

Toen de Roeken gewoontegetrouw arriveerden en kwamen foerageren op hun traditionele bekende plaatsen bleek het gebied te klein om de winterpopulatie nog te kunnen voorzien van voedsel.

Het gevolg hiervan was, dat ik de vogels zelfs herhaaldelijk voedselzoekend aantrof tussen de bomen van enkele bosjes. Een typisch gedrag, dat deze vogels er op nahouden, in perioden van voedseltekorten.

Enkele weken daarna waren overal in de verre omtrek foeragerende Roeken te zien op plaatsen, die niet direct hun voorkeur genieten en waar ze voorheen zelden of nooit foerageerden. De winterpopulatie is dus verstrooid geraakt en verdeeld in kleine(-re) fracties.

Het zal de vraag zijn of deze vogels in de toekomst hier nog zullen komen. Dit geval kan aanleiding zijn om eens te bestuderen of voedselgronden in de winter voor bepaalde roekenpopulaties vastliggen. In ieder geval moet hier worden gewezen op het feit, dat als hier niet goed beschermde ingekuilde maïs aanwezig was, er uit voedselnood zeker grote kans op schade zou zijn opgetreden.

Het geval geeft dus tevens een mogelijkheid aan waardoor deze vogels in bepaalde gevallen 'schade' zouden kunnen veroorzaken. Er dient dus ook om die redenen onderzocht te worden over het al dan niet vastliggen van winterfoerageerplaatsen van Roeken.

■ Pierre Maréchal, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

LITTERATUUR:

Maréchal, P.L.Th.A. (1983): Roek (*Corvus frugilegus*). *Ecscript*, 12.17 N., Mondiaal Alternatief, Zandvoort.

Nestvondst Buidelmees in Groningen

Op 21 juni 1983 werd een alarmerende Buidelmees (*Remiz pendulinus*) waargenomen op een terrein, gelegen circa 10 km ten oosten van de stad Groningen, dat circa 20 jaar geleden is opgespoten met baggerspecie. Het terrein is ruim 7 ha groot. Momenteel is het terrein grotendeels begroeid met riet en ruige kruidenvegetatie en plaatselijk opslag van bomen en struiken.

De alarmerende Buidelmees werd gehoord in een groepje hoog opschietende wilgen (*Salix alba*). In één van deze wilgen werd op een hoogte van 2.50 meter een vrijwel volledig afgebouwd nest van de Buidelmees ontdekt.

Op 22 juni is het terrein nogmaals bezocht. De Buidelmees was nog steeds in de omgeving van het nest aanwezig. Gedurende een half uur werd het nest vanaf enige afstand geobserveerd. Eén keer werd waargenomen dat de vogel het nest bezocht en gedurende enkele seconden in het nest verbleef. Een week later werd de nestplaats nogmaals bezocht. De Buidelmees werd echter niet waargenomen. Nadien is de nestplaats nog twee keer bezocht (15 juli en 2 augustus), zonder dat activiteiten van Buidelmezen nabij het nest werden vastgelegd. Elders op het terrein werden geen nesten van Buidelmees gevonden. Daarom moet worden aangenomen dat op het speciedepot geen Buidelmezen tot broeden zijn gekomen.

Vermoedelijk betrof de waargenomen vogel een mannetje. Bij Buidelmezen bouwen de mannetjes de nesten, in afwachting van de komst van het wijfje. Wellicht is in dit geval geen wijfje komen opdagen.

Op 16 september is het nest verzameld. Bij nadere inspectie van het nest bleek dat niet in het nest is gebroed. Het nest was nog geheel intact en is geschonken aan het Natuurmuseum te Groningen.

Voorzover bekend is het de tweede keer dat in de provincie Groningen nestbouw van de Buidelmees is geconstateerd. In 1981 werd voor de eerste maal een nest ontdekt op een ander

vrijwel gelijksoortig terrein (Cnossen & Van der Velde 1983). De terreinen liggen op een afstand van 8 km van elkaar. In 1981 waren echter nabij het nest steeds twee Buidelmezen aanwezig, zodat toen werd verondersteld dat het ging om een paartje Buidelmezen. Het nest werd echter door onbekende oorzaak vroegtijdig vernield, zodat ook toen werd aangenomen dat het niet tot een broedgeval is gekomen. Wel is later in de winter van 1981/1982 op het zelfde terrein een tweede, half vergaan nest van de Buidelmees gevonden op circa 300 meter vanaf het vernielde nest. De mogelijkheid dat de vogels destijds toch op dat terrein hebben gebroed is derhalve niet geheel uitgesloten.

■ M. Van der Velde, Molenstraat 43, 9843 HE Grijpskerk, 05947-3316.

Zie ook Ganzevles, W. (1984): Buidelmezen. *Natuurhistorisch Maandblad* 73 (2): 46-47.

LITTERATUUR:

Cnossen, P.D. & M. van der Velde (1982): Broedpogingen Buidelmees (*Remiz pendulinus*) in Groningen? *Het Vogeljaar* 30 (1): 28-30

Maatregel verzocht ter bescherming van stootvogels

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft de minister van Landbouw en Visserij, ir. G. Braks, dringend verzocht de jacht op Houtduiven en kraaiachtigen ten minste in de maanden maart tot juli te verbieden.

Dit om de jaarlijks terugkerende verstoring van stootvogelhorsten (met name van Havik en Buizerd) te voorkomen.

Deze stootvogelverstoring vindt grotendeels moedwillig plaats in een streven van jagers en jachtopzieners naar bescherming van begerlijk jachtwild.

Een veel gebruikte methode ter voorkoming van broedpogingen of ter verstoring van pas in bezitgenomen horsten, is het bejagen van Houtduiven of kraaiachtigen in de nabijheid van de horst.

Wanneer frequent in de buurt van een pasbezette horst wordt geschoten, zal de Havik of Buizerd deze spoedig verlaten en zijn heil elders zoeken. Vooral in het begin van de broedcyclus zijn de dieren snel verstoord door onrust.

Er wordt verwacht dat niet alleen de minister, maar ook 'Natuurmonumenten', de provinciale landschappen en het Staatsbosbeheer, aan wie het verzoek ook werd gericht, maatregelen zullen treffen en de noodzakelijke stootvogelbescherming onverwijld ter hand zullen nemen.

Natuurfotografen-vereniging in regio

Op 30 september 1983 werd te Nijmegen de Vereniging voor Natuurfotografen opgericht. De plaatselijke vereniging houdt zich bezig met diverse onderwerpen van natuurfotografie, zoals het fotograferen van landschappen, planten/bloemen, paddestoelen, insecten, vogels en andere dieren.

Het belang van de natuur wordt op de eerste plaats gesteld, daarna komt pas de fotografie aan de beurt.

Men gaat bewust van deze stelling uit, omdat bijvoorbeeld beginners in hun enthousiasme veel schade aan de natuur zouden kunnen berokkenen. Om dat te voorkomen zullen ze, binnen de vereniging, niet alleen worden begeleid, maar ook kunnen worden geadviseerd bij de aanschaf en het gebruik van de apparatuur.

Hieruit blijkt dat elke beginner dus welkom is, dit in tegenstelling tot sommige andere verenigingen, die menen aan een lidmaatschap bepaalde toelatingseisen te moeten verbinden. Maandelijks worden avonden en excursies georganiseerd.

■ Voor nadere inlichtingen: H. Leurmans, Malderburcht straat 502, 6535 NT Nijmegen, 080-551 823.

Broedgeval Zilvermeeuw op dak

Tijdens de meeuweninventarisatie van het Noordhollands Duinreservaat in 1983 is een broedend zilvermeeuwenpaar aangetroffen op het platte dak van een pompstation. Dit paar bracht op het pompstation, eigendom van het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland, drie jongen groot.

Op een naburig pompstation kwamen 12 stormmeeuwjongen groot. Van Stormmeeuwen is al langer bekend dat ze in ons land op platte daken (en in bomen) broeden.

Ook Britse Mantelmeeuwen broeden veelvuldig op daken. Voor zover bekend is dit echter het eerste Nederlandse geval voor de Zilvermeeuw en mogelijk het begin van een nieuwe gewoonte.

■ P.H. de Jong, Burgemeester Fockstraat 178 hs., 1063 EA Amsterdam.

Vreemd voorval met eendenei

Het was in het voorjaar van 1983, toen ik in een boom een kraaiennest ontdekte op het erf van de boerderij, waarachter mijn nazorg gebied ligt. Om de kraaien zo weinig mogelijk verstoring te laten veroorzaken in het weidevogelgebied, besloot ik de eieren te schudden, hetgeen zou betekenen, dat er geen jongen zouden komen en dat de ouders de -misschien langere- broedperiode met relatief minder voedsel zouden toekunnen.

De vogel was al aardig broedvast, want alleen wanneer er tegen de boom geschopt werd, vloog ze van het nest.

Groot was mijn verbazing, toen ik het nest bereikte en er, naast vier kraaieneieren, er ook een eendenei in aantrof! Het is toch een uiterst ongewone plek voor een eend om juist daar, in een nest van een natuurlijke vijand (tenminste in het broedseizoen) en ongeveer 15 meter hoog haar ei te leggen. Of zou de kraai het ei uit een eendennest meegenomen hebben naar haar eigen nest? Dit lijkt me erg onwaarschijnlijk.

Voor mij blijft het vooralsnog een raadsel.

■ Bart Steenstra, Igréft 32, 8651 EG Drylts/IJlst.

Het broeden van Wilde Eenden in oude nesten in hoge bomen wordt wel vaker vastgesteld. Zou het mogelijk zijn ge-

weest dat de Zwarte Kraai de Wilde Eend heeft verstoord of dat deze het al eerder verlaten nest in bezit heeft genomen?

Redactie.

Tentoonstelling 'Vogels in het voorjaar'

Van 26 maart tot en met 29 juni 1984 houdt het Bureau Natuureducatie Natuurmuseum Groningen (St. Walburgstraat 9, 9712 HX Groningen, 050-134 737 en 137 078) een expositie 'Vogels in het voorjaar'. Een expositie over het rijke vogelleven in de stad, met onder andere trek, zang, paarvorming, nestbouw, broedzorg, voedsel gedrag, soortenrijkdom, achteruitgang en wat daar tegen te doen is. U kunt er vogelgeluiden beluisteren en u kunt er kuikens zien uitkomen. Het Natuurmuseum Groningen bevindt zich vlak bij de Martinitorren en het plaatselijke VVV-kantoor in 'hartje stad'.

Geopend: dinsdags tot en met vrijdags van 10.00 - 17.00 uur, zaterdag en zondags van 14.00 - 17.00 uur. Feestdagen gesloten, met uitzondering van Paasmaandag en Pinkstermaandag. Bovendien vertrekt op 20 mei een vogelexcursie om 9 uur bij het museum.

'Natuurmonumenten' wint hoger beroep tegen Texelse pierenstekers

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland heeft het hoger beroep voor het Amsterdamse gerechtshof gewonnen. De vier pierenstekers bevinden zich juridisch gezien op verboden grondgebied als ze hun vak uitoefenen achter de droge Schorren. De pierenstekers Maarten Boon, Roel en Hans Veldman en Martin van de Werve zijn door het gerechtshof ook veroordeeld de proceskosten te betalen.

Dat bedrag komt naast de eerder gevonniste bedragen van de kantonrechter in Den Helder. De Texelaars verschijnen binnenkort weer voor de rechter in Den Helder en per overtreding, het betreden van het natuurgebied, kan dan maximaal vijfhonderd gulden worden geëist. De vorige maal werden gemiddeld tien overtredingen ten laste gelegd en dat leverde voor iedere beroepssteker een totale vordering van f 1000,- op.

Uit de 'Texelse Courant', 31 januari 1984.

'TRAFFIC Nederland' volgt handel in wilde dieren en planten

Per 1 januari 1984 is binnen de EEG een verordening van kracht geworden (nr. 3626/82), die de handel in bedreigde wilde soorten dieren en planten en de handel in producten van zulke soorten regelt met het oogmerk om die soorten tegen over-exploitatie te beschermen. De bestaande Nederlandse Wet Bedreigde Uithemse Diersoorten zal aan de verordening worden aangepast. De belangrijkste veranderingen zijn dat de bescherming wordt uitgebreid tot een groter aantal diersoorten en dat nu voor het eerst ook een aantal plantensoorten zal worden beschermd. In de internationale praktijk is gebleken dat voor de naleving van dergelijke beschermde voorschriften een goede controle noodzake-

lijk is. In Nederland zijn de ministeries van Justitie en van Landbouw en Visserij voor die controle verantwoordelijk. De uitvoering ligt in handen van enkele inspecteurs en een aantal onbezoldigde controleurs. Het is echter van groot belang om de ontwikkelingen in de handel op de korte en langere termijn te volgen en te analyseren. Alleen op deze manier kunnen veranderingen in de handelsgedragingen worden vastgesteld die aanpassing van de wetsvoorschriften noodzakelijk maken. Zo kan plotselinge omvangrijke handel in een soort of product daarvan die soort snel in gevaar brengen, zodat bescherming gewenst is. Toename van het aanbod van gekweekte exemplaren van een soort kan anderszijds de druk op de in het wild levende populaties van die soort doen verminderen.

Voor de uitvoering van zulke analyses en het signaleren van belangrijke veranderingen in de handel in wilde dieren en planten is op 19 december 1983 de Stichting TRAFFIC Nederland opgericht. De nieuwe stichting is een schakel in een groeiend internationaal netwerk van TRAFFIC bureaus (TRAFFIC is de afkorting voor Trade Records Analysis of Flora and Fauna in Commerce), en heeft nauwe banden met internationale natuurbeschermingsorganisaties, zoals de International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) en het Wereld Natuur Fonds.

Het voorlopig adres van 'TRAFFIC Nederland' is Muur 10, 1422 PJ Uithoorn, 02975-66985.

Eenzame Kraanvogels op kerstbezoek

Aan de noordoostrand van ons kerkdorp Bavel heeft Piet Oomen een boerderij met veel open weiland. Omdat hij mij kent als nogal betrokken bij het natuurgebeuren belde hij ons woensdagavond vóór Kerstmis op met het bericht dat hij achter in zijn weilanden twee Kraanvogels had gesignaleerd. Aangezien hij aanvankelijk wat twijfels aan zijn waarneming (vogels verschillend van reiger en Ooievaar wat betreft grootte en uiterlijk) had hij een gids geraadpleegd en daarin zijn waarneming bevestigd gevonden. Omdat ik niet thuis was had hij dat bericht aan mijn vrouw doorgegeven. Zelf kon ik mijn oren nauwelijks geloven toen zij me dat vertelde. Maar ik kende Piet Oomen ook als een veel te nuchter figuur om verhaaltjes te verzinnen en dus besloot ik zelf contact met hem op te gaan nemen, zodra ik daarvoor in de gelegenheid was.

Wat er aan drukte met Kerst en Nieuwjaar allemaal naast mijn dagelijkse werk nog bij is gekomen weet ik al niet meer zo precies, maar ik belde hem pas op 2 januari 1984 weer op, eigenlijk in de veronderstelling dat het vogelpaar wel weer doorgetrokken zou zijn. Tot mijn niet geringe verbazing vertelde hij mij toen dat zij zich daar in de geschetste omgeving nog steeds ophielden.

Vanmiddag 3 januari 1984 omstreeks 12.30

uur passeerde ik in mijn auto die omgeving en had mijn kijker uit voorzorg al bij me. Niets anders te zien dan kraaien, Roeken, Eksters, wat Kokmeeuwen en een troep duiven van verschillende soort. Toen ik mijn kijker wat dieper het land in richtte viel daar nog een dertigtal foeragerende Wulpen te bespeuren. Alvorens mijn auto weer te starten bleef ik nog wat aarzelen en toen was het plotseling raak... wat verder weg maar toch duidelijk zichtbaar de grote maar sierlijke gestalte van de Kraanvogel met zijn fraaie 'pluimstaart', rustig en ongestoord daar verder achter in het weiland naar voedsel zoekend. Kon niet missen. De weersomstandigheden waren redelijk: na een stormachtige nacht nu helder zonnig, nog wel winderig weer. Temperatuur ook redelijk.

Maar waar was het tweede exemplaar?

Een telefoontje met huize Oomen maakte ons daarna duidelijk dat de tweede al enige tijd na de eerste waarneming niet meer was gezien.

Misschien wat laat begonnen aan hun trektocht van het hoge noorden naar het warme zuiden en daarbij dan mogelijk nog door slecht en stormachtig weer overvallen probeerden zij hier wat bij te komen alvorens verder te trekken. De een is daarbij wellicht wat eerder weer op krachten gekomen dan de andere. Het is niet te hopen dat deze nu door winterse buien verrast gaat worden voor hij weer voldoende in conditie is om verder te gaan.

Natuur- en vogelvrienden maar zeker de familie Oomen blijven vol belangstelling en zorg toekijken.

■ H.J.A. van Raay, Lange Vore 63, 4854 CH Bavel. 01613-1475.

Afname van de Huiszwaluw

Aan de hand van een reeks van inventarisaties (1971-1983) van de Huiszwaluw in de stad Breda en twee jaar in de stad Eindhoven moet ik constateren dat de huiszwaluwpopulaties geleidelijk of zelfs abrupt afnemen.

In Breda is deze afname nog sterker aantoonbaar dan in Eindhoven. (zie bijgaande berichten).

De biotopen binnen het areaal van de broedpopulatie zijn in beide steden niet veranderd (op het oog zijn geen wijzigingen opgevallen). Kortom: moeten wij de achteruitgang van de populaties in de overwinteringsgebieden gaan zoeken?

De Huiszwaluw overwintert in Afrika en wel in West-, Centraal- Zuid- en Oost Afrika, ten zuiden van de Sahara.

Interessant hierbij is het artikel van Wammes, Boere & Braaksma in 'Limosa' januari 1984, 'In hoeverre kunnen aantalsveranderingen van zangvogels in verband gebracht worden met hun trekgedrag?'

Er is op grond van de huidige analyse geen verband aan te tonen tussen de afname van enkele via de Sahel trekkenden, maar daar niet overwinterende Afrikatrekkers en de droogte in de Sahel.

De oorzaak van achteruitgang bij enkele van deze soorten (Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Boompieper, Tuinfluiter, Nachtegaal) moeten wij waarschijnlijk elders zoeken.

Mogelijk zou de toename van droogte in het overwinteringsgebied ook een van de oorzaken kunnen zijn, waardoor de Huiszwaluw in de hogere luchtlagen moet foerageren, waar ook het zoöplankton in hoeveelheid is afgenomen (ontbreken vetreserve) (mondelinge mededeling P. Maréchal).

Als gevolg van de droogte ook verandering in foerageergebieden, geen begroeiing meer.

Maar vooral niet te vergeten de enorme toename van het gebruik van allerlei insectenbestrijdingsmiddelen.

Het probleem van het niet meer vatbaar zijn van de vele soorten insecten door het gebruik van steeds weer sterkere middelen en concentraties is onrustbarend.

(Voedselopname-opbouw vetreserve-droogte-aanspreken vetreserve-sterfte).

Hetzelfde gebeurde hier met de stootvogels.

Er zal meer doelgericht onderzoek moeten plaatsvinden in de overwinteringsgebieden van onze vogelpopulaties.

Ik hoop dat er in ons land en ook daarbuiten meer constante inventarisatieonderzoeken gestart worden om niet alleen de achteruitgang van de Huiszwaluw en andere vogelsoorten aan te tonen, doch ook de oorzaken op te sporen en deze te bestrijden.

■ Willem D. Veenhuizen, Bussele 32, 5641 PB Eindhoven.

Huiszwaluw-telling rond Breda

Wederom zijn in 1983 alle Huiszwaluwen in de bebouwde kom van Breda geteld.

Samen met Ad Nuijten hebben wij wéér minder broedgevallen moeten constateren.

Hieronder een staatje van de laatste drie jaren:

	1981	1982	1983	afname t.o.v. 1982
Hoge Vugt	91	80	44	55 %
Ypelaar	29	17	14	8 %
Boeimeer	12	2	—	leeg
Kazerneterrein	41	41	45	lichte toename
	173	140	103	

Wij zien dat er zich de laatste jaren een enorme achteruitgang heeft ingezet. De populatie in de Hoge Vugt is met meer dan de helft afgenomen!

Terwijl het verdwijnen van de Huiszwaluw in de wijk Boeimeer in seizoen 1982 al een feit was.

Bijzonder opvallend is dat de populatie op de kazerneterreinen vanaf 1978 min of meer constant blijft (zie verder rapport broedresultaten van de Huiszwaluw in de stad Breda 1971-1981).

In de Hoge Vugt was wel een toename van door de Huismus gekraakte huiszwaluwnesten geconstateerd, doch dat dit de populatie met 55% doet afnemen lijkt mij nogal sterk.

Het biotoop in de omgeving van de Hoge Vugt is op het oog hetzelfde gebleven. Wat zou er dan aan de hand kunnen zijn?

Wij zien in het artikel van onze voorzitter dat de huiszwaluwpopulaties in het buitengebied de laatste jaren ook in aantal afnemen (zie 't Hupke nr. 33, november 1983, blz. 25).

Dus de gestelde suggestie dat de zwaluwen vanuit de stad naar het buitengebied zouden trekken gaat volgens mij in West-Brabant voorlopig niet op.

Dan zullen wij vermoedelijk de oorzaak in de overwinteringsgebieden moeten zoeken. Deze gebieden liggen in West-, Centraal-, Zuid-, en Oost-Afrika, ten zuiden van de Sahara.

Ontstaan er in deze overwinteringsgebieden dusdanige ontwikkelingen dat deze fataal zijn voor de huiszwaluwpopulaties in ons land?

Kortom, moeten wij naar Afrika om daar 'gifvrije' natuurgebieden aan te kopen, om daarvoor de vreugde van onze zwaluwen nog ieder jaar te kunnen beleven?

■ Willem D. Veenhuizen, Bussele 32, 5641 PB Eindhoven, 040-816 913.

Broedresultaten van Huiszwaluw rond Eindhoven

Beknopt verslag van populatieonderzoek 1982 en 1983.

Op 2 en 3 augustus heb ik de huiszwaluwnesten in de stad weer geteld.

Opmerkingen en bijzonderheden:

Strijp: met name de broedgevallen in de Welchapsdijk zijn met maar liefst 12 nesten afgenomen. In 1982 was dit de plek waar zich de grootste populatie bevond. Totaal in 1982 in geheel Strijp 37, nu 22 nesten!

Woenselse Watermolen: in deze wijk zijn de aantallen over de gehele linie minder. In bijna elke straat waren er minder nesten of zijn ze al verdwenen.

Woenselse Heide: ook in deze wijk in bijna iedere straat minder broedgevallen. In 1982 nog 34, nu 25 nesten.

Heesterakker: twee nesten minder dan vorig jaar.

Tongelre, Stratum, Gestel, Hagenkamp blijft de populatie stabiel.

In de wijken Oude Gracht en Rapenland neemt de stand iets toe.

Mensfort: nieuwe vindplaats (mondelinge mededeling Jack Bos). Liviuslaan 1 nest, Gerard Bromlaan 7 nesten. Vorig jaar hebben hier veel meer Huiszwaluwen gebroed, gezien de vele oude nestoverblijfselen.

Wij kunnen zeggen dat de populatie in 1983 wat is afgenomen. Een afname van 20 broedparen, eigenlijk 28 (nieuwe vindplaats Mensfort) is toch nog een achteruitgang van 20 % op de totale populatie.

Wij weten dat de huiszwaluwpopulatie sterk kan schommelen, maar een 'schommeling' van 20 % vind ik toch wel te hoog.

In de totaallijst zien wij ook een verschuiving van de favoriete windexpositie, namelijk van de noord-, naar de oostzijde.

Het is nog tamelijk gecompliceerd om te achterhalen waardoor de Huiszwaluw in verschillende steden in aantal afneemt. Zal er hierdoor een toename zijn in het buitengebied?

Daarom zullen we in het landelijk gebied meer onderzoek moeten doen nabij de grote kolonies of restpopulaties!

■ Willem D. Veenhuizen, Bussele 32, 5641 PB Eindhoven.

'Natuurlijk bos' wordt bevorderd door nieuwe Beschikking Bosbijdragen

Tot voor enkele jaren was het doden van bomen als onderdeel van natuurgericht bosbeheer een zeer omstreden zaak. Dit doden gebeurt onder andere door deze te ringen of om te trekken. Ook nu nog heersen in voornamelijk bosbouwkringen sterke weerstanden tegen deze beheersmethodieken.

Op 1 januari 1984 is echter de nieuwe Beschikking Bosbijdragen van kracht geworden, die een doorbraak in de visie van de overheid op het bosbeheer inhoudt. De belangrijkste wijzigingen t.o.v. de oude regeling is de erkenning van het natuurtechnische bosbeheer als zelfstandige en onafhankelijke richting binnen het bosbeheer. Deze erkenning maakt nu zelfs de officiële subsidiëring van de genoemde maatregelen mogelijk en noemt de technieken met name (artikel 10, lid 6).

Bossen met als hoofddoelstelling natuurbehoud kunnen nu dan ook zo snel mogelijk worden omgevormd tot 'zo-natuurlijk-mogelijk-bos', daarbij inbegrepen alle opbouw- en vervalfasen die in het natuurlijke bos voorkwamen. Het natuurlijke bos, ook wel oerwoud genoemd, komt in Nederland niet meer voor sinds 1876 het legendarische oerwoud - het Beekbergerwoud - werd gekapt.

De sleutelrol die grote stervende en dode bomen in de levensgemeenschap bos behoren te vervullen, kan nu in de praktijk worden toegepast. Dit teneinde natuurlijke processen weer op gang te brengen in een deel van onze biologisch verarmde cultuurbossen.

Velen zullen nu moeten gaan wennen aan de aanblik van liggende en staande bomen in het bos. Kwijnende bomen en dode rottende stammen zullen bij dit bosbeeld gaan horen. Op het eerste gezicht nogal wanordelijk, bij nadere beschouwing het levenbrengende dode hout zonder welke onze bossen niet gezond zijn.

Reeds vanaf 1977 maakt Kritisch Bosbeheer zich sterk voor een ander, meer op de natuur gericht bosbeheer. Dit wakte een storm van verontwaardiging, met name in bosbouwkringen. Kritisch Bosbeheer kreeg echter ook bijval. In plaats van de storm van verontwaardiging hoopte de actiegroep op een echte storm zoals die van 1972 en 1973. Een storm die, met name in natuurgebieden, veel bomen zou vellen die daarna zouden blijven liggen om zo aan de natuurlijke ontwikkelingen een faire kans zouden geven. De weinige bomen die sindsdien bij kleinere stormpjes nu en dan omwaaiden, zijn ondanks de discussies en de langzaam veranderende inzichten helaas grotendeels opgeruimd. Als je goed zoekt, kun je gelukkig in de bossen nog spo-

radisch nog vergeten omgewaaide bomen vinden.

In de afgelopen jaren hebben alleen Kritisch Bosbeheer en de daaruit voortgekomen praktische beheersorganisaties Vrijwillig Bosbeheer en Vrijwillig Goois Natuurbeheer ervaring opgedaan met het actief terugdringen van de grote mate van onnatuurlijkheid in onze bossen, onder meer door het bevorderen van sterf- en vervalfasen in het bos. Deze groepen beheren nu circa 25 verschillende objecten verspreid in het land en volgen hier de ontwikkelingen.

Dit proces van actief zoeken naar nieuwe wegen bij het beheer van bos met als hoofddoelstelling natuurbehoud, is niet zonder problemen verlopen. Zelfs nu de maatregelen officieel erkend zijn door de regering zijn we nog steeds verwickeld in diverse beroepszaken over deze vormen van beheer.

Gelukkig kunnen wij echter al resultaten tonen. Paddestoelen, insecten, vitale ondergroei, natuurlijke verjonging, kleine voor mensen ontoegankelijk gemaakte bosdelen die optimaal zijn ingericht voor de bosfauna en aantrekkelijke open plekken in het bos, laten overtuigend zien hoe de natuur kan worden gestimuleerd tot rijkdom voor ons allemaal.

■ Stichting Kritisch Bosbeheer (04116-78446), Stichting Vrijwillig Bosbeheer (050-135010), Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer (02159-42508).

Wielewaal Natuurreservaten

'De Wielewaal', gesticht in 1933, is van een bescheiden vereniging voor vogelobservatie, uitgegroeid tot een volwaardige en erkende organisatie voor volksovoeding. Eén van de belangrijkste bijdragen van 'De Wielewaal' voor het natuurbehoud is het beheren van natuurreservaten. Momenteel beheert 'De Wielewaal' in België in totaal 63 reservaten met een gezamenlijke oppervlakte van 4202 ha. Hiervan zijn zes reservaten geheel of gedeeltelijk eigendom met een totale oppervlakte van ruim 27 ha. Deze gebieden werden verworven zonder enige subsidie. In een rijkelijk geïllustreerde brochure (71 bladzijden) behandelt de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie De Wielewaal v.z.w. na een inleiding en een lijst van Wielewaalreservaten, de volgende reservaten uitvoering: De Tikkebroeken, De Kooldries, De Vallei van de IJterbeek, De Liereman, Het Mechelse Broek, De Korhaan, het Nico de Boevé-natuurreservaat, het Maasdalbos en de Warande, de Wijvenheide, Terlaemen, de krekens van Saleghem, Scheldeschorre-Vlassenbroek, De Mandelhoek, het Franse Segers-natuurreservaat en de Langemeersen, een hooilandreservaat. Het is alleen erg jammer dat bij de illustratie naar verhouding veel gebruik is gemaakt van nestfoto's.

Met nadere gegevens over deze organisatie wordt deze brochure besloten.

De brochure 'Wielewaal Natuurreservaten' bevat 71 bladzijden, 44 zwart-wit foto's van Rudy Willockx en een kleurige omslag. De brochure kan besteld worden door een giro-overschrijving van Bfr. 150 op postgirorekening 000 - 0319 785 -

Interessante vondst van Noordse Pijlstormvogel

De Noordse Pijlstormvogel behoort tot de meest intensief bestudeerde Noordeuropese zeevogels. De contrastrijk, zwart-witte, Pijlstormvogel, die in dit gebied voorkomt, is de nominaatvorm *Puffinus p. puffinus*. In Noord-Europa broedt de soort hoofdzakelijk op IJsland, de Faeröer, in Groot-Brittannië en Ierland en op Madeira en de Azoren. In de herfst verspreiden de vogels zich en trekken, ook via onze wateren, naar hun overwinteringsplaatsen aan de kusten van Brazilië en Argentinië. De Noordse Pijlstormvogel wordt bijna uitsluitend op zee waargenomen, waarbij ze dan kantelend de contouren van de golven volgen; de soort wordt dan ook alleen bij storm in ons land waargenomen en dan nog meestal aan de kust, vooral bij de welbekende zeevogelwaarnemingsplaatsen als de pieren van IJmuiden en Scheveningen en natuurlijk de Hondsbossche Zeewering. Daar blijkt het dan een doortrekker te zijn die, vooral in de herfstmaanden september en oktober, regelmatig maar toch in kleine aantallen gezien wordt.

Minder bekend is het feit dat deze soort ook meer het binnenland in is waar te nemen; toch tonen steeds meer waarnemingen aan dat deze soort (en andere zeevogelsoorten) regelmatig in het binnenland te zien zijn, al of niet na storm. Er lijkt een tendens te bestaan, dat als de vogels afgedwaald zijn na stormen, ze de grotere binnenwateren als het IJsselmeer en de Ooster- en Westerschelde volgen op zoek naar plaatsen waar ze kunnen rusten en op krachten komen. Ook onderstaande vondst bewijst weer dat deze afgedwaalde vogels dan op plaatsen terecht komen waar je ze niet verwacht.

Het was op een zonnige dinsdagmiddag, 6 september 1983, dat ik na schooltijd een gebied bezocht waarop mijn aandacht was gevestigd door Woldhek et al (1983) : Het Verdrongen Land van het Markiezaat van Bergen

op Zoom, kortweg Het Markiezaat genoemd (zie voor de ligging het kaartje). Na in dit interessante gebied wat rondgekeken te hebben, werd mijn aandacht gevestigd op een donker hoopje in de verte dat aan een dode vogel deed denken. En het was er ook één, en wat voor een vogel: maar liefst een volkomen gave Noordse Pijlstormvogel! Ik was op dat moment even niet mezelf, toen ik die prachtige zwart-witte vogel in mijn handen nam; wat een prachtig exemplaar: het prachtige contrastrijke zwart-wit, de mooie donkerrode ogen en donkervleeskleurige poten...

Thuis aangekomen werden meteen alle boeken tevoorschijn gehaald en de kenmerken vergeleken; het was inderdaad een Noordse Pijlstormvogel, de Noordatlantische ondersoort *P.p. puffinus*.

Het dier was waarschijnlijk door de stormachtige wind (WZW 6B), tijdens het voorafgaande weekend, afgedwaald en door onbekende redenen (uitputting?) in Het Markiezaat gestorven.

De stelregel dat zeevogels alleen maar op zee of aan de kust waargenomen kunnen worden, bleek ook deze keer niet op te gaan. Het binnenland blijkt, met een beetje geluk, mogelijkheden genoeg te bezitten om deze prachtige vogelgroep te bestuderen. Ja, er zijn zelfs waarnemingen bekend van bijvoorbeeld Drietenmeeuwen en Grote Jagers in de omgeving van Deventer (zie Koerkamp). Ook het boek 'Vogels van de Grote Rivieren' geeft ons voorbeelden van vogels, die waargenomen zijn op plaatsen waar je ze niet verwacht.

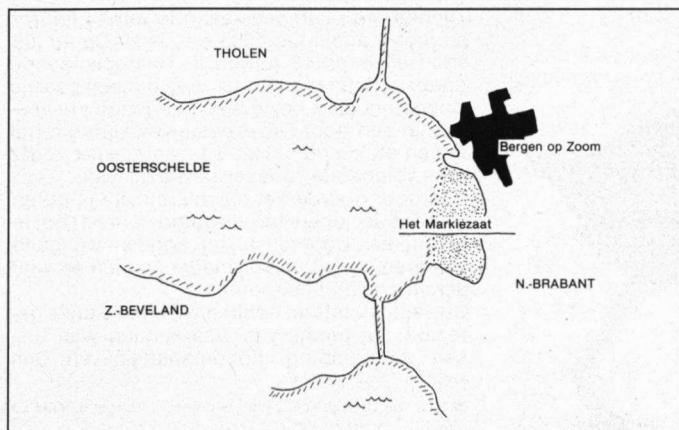
Des te meer plezier heb je van zo'n waarneming als je de vogel door een erkende preparateur laat opzetten, en nog jaren later kunt terugdenken aan de vondst die je op die middag deed...

■ Imco van Hemert, Jacoba van Beierenstraat 96, 3232 VV Brielle.

LITTERATUUR:

Koerkamp, G. (1980): Zeevogels in het binnenland. Lepelaar nummer 71 : 231-232.

Woldhek, S. et al (1983): De toekomst van het Markiezaat. Zeist.

Ligging van Het Markiezaat.

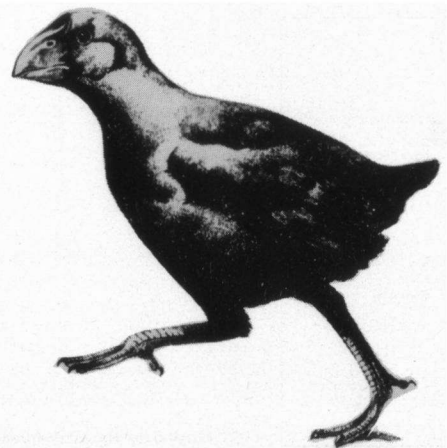
Waarnemingen van een Grote Jager op het Westerstrand van Schiermonnikoog, na enkele dagen storm, op 21 oktober 1983

Omstreeks 9 uur 's morgens zagen wij op 21 oktober 1983 vanuit de verte een vogel iets meeslepen vanaf het strand naar de vloedlijn. Later dichterbij gekomen bleek dit een Grote Jager te zijn met een juveniele Zilvermeeuw. De Grote Jager stond boven op de meeuw, voortdurend z'n vleugels omhoog flappend, zodat de witte vlekken goed te zien waren. Af en toe pikte hij naar de meeuw. Deze sloeg aanvankelijk ook steeds met zijn vleugels, zodat het één wirwar van vleugels leek. Toen de Grote Jager na een tijd even opzij stapte kwam de meeuw nog weer omhoog en ging staan. Daarna werd het verweer minder en de jager plukte witte veren van de meeuw, die over het strand wegstoven. Wij hoorden geen geluid, noch van de jager noch van de meeuw. Merkwaardig was dat al deze tijd een andere Zilvermeeuw rustig op 2 m afstand stond. Toen er na een half uur twee mensen langs de vloedlijn liepen vloog deze meeuw weg, maar de jager stapte rustig een paar passen opzij en ging toen weer naar zijn prooi toe. Later is de Grote Jager gefotografeerd en zag men, dichterbij gekomen, dat de ingewanden van de Zilvermeeuw opengepikt waren, maar dat hij nog stuiptrekkingen vertoonde. Het hele gebeuren duurde zeker meer dan een uur.

■ M.B. van Klinken-de Boer & L.C. Swaan, Scheperweg 26, 9751 RR Haren (Gr.).

Poging om laatste 200 Takahes te redden

De Takahe (*Notornis mantelli*) is één der zeldzaamste vogels ter wereld. In een klein ontogankelijk deel van het Fiordland National Park in het zuidwesten van Nieuw-Zeeland leven nog slechts ruim 200 van deze vogels. Men veronderstelde dat de Takahe was uitgestorven, maar de rai die nooit op de wieden komt, werd in 1948 herontdekt.

Sindsdien is de vogel ondanks een strenge bescherming, met ruim 60% afgenomen. In 1978 werd, zo meldt het IUCN Bulletin, een speciale conferentie gehouden waarop over de oorzaken van de achteruitgang werd gesproken en over de eventuele maatregelen om het uitsterven van de purperkoetachtige te voorkomen.

Als één van de oorzaken van de achteruitgang van de vogels werd genoemd de vernielingen die aan het biotoop door een overvloedige stand van edelherten wordt aangericht. Ook de hermelijn schijnt met de achteruitgang van de Takahe te maken hebben. Een dramatische vermindering van het aantal dieren viel in de zomer van 1976/1977 samen met een (te) overvloedig aantal hermelijnen. Zowel het edelhert als de hermelijn werden in Nieuw-Zeeland door de mens geïntroduceerd.

Overwogen wordt nu een betere controle uit te oefenen op het aantal herten en hermelijnen en tevens een aantal Takahes naar veiliger gebieden over te plaatsen. Voorts wil men trachten een populatie op te bouwen in gevangenschap.

Heeft toerisme invloed op nestdichtheid van vogels?

In twee afleveringen in 'Recreatievoorzieningen' nummers 8 & 9 van 1982 schreef G.Th. de Roos over de invloed van het toerisme op enkele wadvogelsoorten op Vlieland 'Heeft toerisme invloed op nestdichtheid van vogels?' (bladzijden 358-362 & 428-431). Kort daarvoor werd het onderzoek naar de invloed van het toerisme op een aantal wadvogels afgesloten. Behalve de factor toerisme zijn eveneens de factoren landschap/vegetatie en hoogteligging/hydrologie in beschouwing genomen. Er bleek een voorkeur voor rustgebieden, terwijl toeristenzones, grenzend aan wegen en paden, lagere nestdichtheden te zien gaven, zoals overigens ook wel te verwachten viel maar nimmer door een onderzoek was aangetoond.

Bijeneters op Texel

Tijdens onze kampeervacantie van 14 juli tot en met 4 augustus 1983 op Texel. Op 18 juli zoon en ik op 18 juli en de daaropvolgende dagen regelmatig kunnen zien dat een paartje Bijeneters druk bezig was hun jongen te voeren, in een door Oeverzwaluwen verlaten hol in een stukje duin. Het was warm weer zodat ruim voldoende voedsel aanwezig was.

Daardoor duurde het slechts enkele minuten voordat de vogels terugkwamen om het hol in te duiken. Door de kijker konden wij goed waarnemen dat onder andere libellen en vlinders tot de buit behoorden.

Op veilige afstand hebben wij enkele dia's gemaakt. De plaats van waarneming was tussen de camping 'Loodmansduin' en Den Hoorn.

■ J.G. van Drumpt & G.J. van Drumpt jr., Vormer 8, 9934 LJ Delfzijl.